

ASGER SØRENSEN:
FORSKNING ETIK KONSEKVENNS.
Et filosofisk stridsskrift.
Forlaget politisk revy
191 s., kr. 198,-

NOGET FOR NOGET – eller målet helliger midlet?

Om utilitarisme i
moderne (for)klædning

Af Edith Mandrup Rønn

Lad det indledningsvis være sagt, at dette er en spændende og vigtig bog med skarp-sindig analyse og – set med anmelderens ikke-fagfilosofiske blik – berettiget kritik af *Forskningsgruppen for Etik og Politisk Filosofi* (tidligere *Bioetisk Forskningsgruppe*). Bogen er ikke alene et filosofisk credo, men også et klart politisk hvilket virker forfriskende. Den skole inden for filosofien, som forfatteren kritiserer, kan nemlig ikke siges at være meget direkte i sine udmeldinger, men har netop som en slags varemærke en tilsyneladende mere aideologisk, beskeden og åben tilgang til dagens

spørgsmål, såvel de overordnet etiske som de helt personlige moralske. Man udøver en slags ”imødekommende imødegåelse”, en form for indforstået kritik, der også kendes inden for andre fag. Gennem en blød hypotetisk udveksling og lettere modstilling af synspunkter, får man endevendt det, som udenforstående kunne tænkes at ville angribe. Men denne forfatter er ikke imødekommende over for sine fagfæller. Bogen er, som angivet i undertitlen, *Et stridsskrift*, og alene i den åbne udmelding ligger altså åbenbart noget ret usædvanligt inden for fagfilosofien. Forfatterens

kritik er ikke alene en kritik fremført af et medlem af en skole over for en anden. Den er en kritik af skoletænkning i det hele taget. Som sådan skal den hilses meget velkommen!

Når jeg starter med at fremhæve både bogens kvalitet og min ikke-faglighed, skyldes det, at da anmelderen er næsten fuldstændig enig i indholdet i dette stridskrift, i forfatterens konklusioner, i bogens *indhold*, har mange af refleksionerne under gennemlæsningen drejet sig om *formidlingen* af det vigtige indhold. Når det, som det efter min mening burde gøre, ud til en større målgruppe end fagfilosoffer? Ud til den *almindeligt dannede læser*, for hvem det kan være nærmest livsvigtigt at kunne gennemskue den forbindelse, forfatteren ser mellem konsekvensetikken og nyliberalismen? (Det skal for en ordens skyld slås fast, at jeg med *dannelse* mener den erfaring, uddannelse og udvikling, der gør et menneske egnet til at forestille sig, forstå og bedømme livssituationer og handle i dem).

KONSEKVENTIALISME

Konsekventialismen, som de fleste af Bioetisk Forskningsgruppes medlemmer bekender sig til, fremtræder som en modificeret form for utilitarisme. Utilitarisme som en konsekventetisk teori blev udarbejdet af Jeremy Bentham (1748-1821), en nærmest ateistisk filosof, der tænkte sig ind i det system af filosoffer, der kom til at præge oplysningstiden og dermed hele den moderne tid. For mange ikke-filosoffer kendes han nok især fra Foucaults beskrivelse af "Panoptikonmodellen". For utilitaristerne skulle reformer være til nytte og lyst, for at de kunne påvirke folks adfærd. Den størst mulige lykke for flest mulige enkeltindivider var målet. Dette princip er videreført af konsekventialisterne i ovennævnte forskergruppe. De hævder, at man kan bestemme om en handling er den rette ud fra, at dens konsekvenser er nyttige – og altså nyttige for det størst mulige antal mennesker. Er det ikke et godt demokratisk princip, som det er værd at tage hensyn til i velfærdstænkningen? Nej, ikke umiddelbart – for i dens fokusering på de flest mulige glemmes de svageste, som sta-

dig er de færreste. I den form for etik, forfatteren kritiserer, kan det, at man har flest mulige menneskers velfærd og "lykke" som mål, legitimere, at der falder nogle fra undervejs. Og at man ikke altid kan forudse konsekvenserne langt ud i tiden ændrer ikke noget på det forhold. Meningen var jo god nok! Samtidig prætenderer bioetikken med sin fokus på almenvellet, på goderne for de fleste, at være "neutrale" og objektive i deres rådgivning til offentlighed og beslutningstagerne. Men det er ikke tilfældet, mener forfatteren, bioetikken råder ikke med hensyn til moralske valg, men fremlægger standpunkter, der passer ind i den nyliberale sammenhæng, de selv virker i. Samtidig har gruppen dog i den afdæmpede diskussionsteknik et problem. Denne metode synes mest virksom over for andre filosoffer (den stilfærdige faglige indforståethed), men man vil samtidig gerne som normative etikere påvirke offentligheden med en form for "ekspertudsagn" i moralske og etiske spørgsmål. Men i selve "neutraliteten" ligger en manglende moralsk stillingtagen.

BIOETIK

I dag er etik på det nærmeste blevet et modeord, der bliver efterhængt så godt som alle områder. Man kan tale om forsknings-etik, forretnings-etik, sports-etik o.s.v. – (bindestregs-etik kalder forfatteren det), men for bioetikken vedkommende har man i stedet for den "gamle" medicinske etik, der rettede sig alene mod behandling og forebyggelse af sygdom (og altså var et rent menneskeligt anliggende), indarbejdet et helt kompleks af etikker, der nærmest omfatter det økologiske område i sin helhed.

Denne samling af etikkerne mener forfatteren kan føre til en form for antihumanisme, hvor den svageste overses. Man går på den måde fint i spænd med nyliberalismens "noget for noget" politik, hvor de fleste borgere skal belønnes med lykke og velfærd på bekostning af de færreste, der ikke kan give "noget" i form af arbejde.

Forfatteren sondrer mellem moral og etik, som de fleste filosoffer gør, selv om ordene

egentlig betyder det samme: med *moral* som den latinske oversættelse af det græske *etik*. Moral opfattes som den enkelte persons refleksioner over at gøre det rette. Etikken opfattes som oftest – af den almindelige ordbruger såvel som af de fleste filosoffer – som den form for eftertanke, der søger at skabe orden på de generelle og konkrete moralske anvisninger. ”Etikken vil gøre moralen bedre som moral”, som forfatteren udtrykker det. Det er nødvendigt at forstå denne udredning, før det for den ukyndige læser bliver muligt at fange forfatterens budskab. For i modsætning til de mange filosofiske bøger, der diskuterer hypotetiske livssituationer følgende retoriske og logiske ”love” har denne bog altså noget så sært som et åbenlyst budskab, men samtidig vil den ikke give afkald på at diskutere på de ”normale” moralfilosofiske præmisser. Det kan være her de formidlingsmæssige problemer, der vitterlig er, opstår. Forfatteren vil både have den ”almindelige” læser og fagfilosoffen i tale, men han vælger i første række at tale sig ind i de filosofiske diskurser for at løse sin vanskelige opgave. En af grundene kan være, at bogen er en – meget let – omarbejdet 1. del af en Ph.d.-afhandling. Udgivne Ph.D.-afhandlinger kan risikere at havne i et ingenmandsland, når de enten tillempes let eller slet ikke tillempes. God forskning skal selvfølgelig på videnskabelige præmisser skrive sig ind i et fags vidensreservoir – men har den virkelig, som her, almen interesse, bør den også formidles til en større offentlighed og ikke mindst til beslutningstagere på det bioetiske område. Her tvivler jeg meget på, at et medlem af den sociale forvaltning i X-kommune, vil kunne holde sig vågen under læsningen – trods mange skarpe og rammende formuleringer og

gode logiske deduktioner. Spørgsmålet er altså i dette tilfælde ikke: er det en vigtig bog (det er det), men er den tilpasset de rigtige målgrupper? Og det endnu vigtigere spørgsmål er: hvordan indretter man en hybrid som en delvis tillempet del af en Ph.D.-afhandling til læserens bedste uden at give køb på videnskabeligheden? Denne forfatter har ikke villet slække på videnskabeligheden, men har ikke fået arbejdet sig frem til en form, hvor han kommer den ”almindelige” læser nok i møde.

Der er store principielle problemer forbundet med den videnskabelige formidling – og de ignoreres desværre alt for tit. Asger Sørensen, der er en flittig skribent, har igennem ca. 10 år vist, at han faktisk evner at skrive artikler og essays til en større målgruppe. Det er synd, at han åbenbart er blevet rådet dårligt omkring denne udgivelse. Enten burde den Ph.D.-afhandling være udgivet i sin helhed til glæde og kampgejst for den store gruppe fagfilosoffer og enkelte modige lægmænd – eller også burde den simpelthen have været skrevet om, så den kunne komme til at fungere som den eyeopener for offentligheden, den burde have været. Den indledende del af bogen, som omhandler det mere begrebsmæssige omkring moralfilosofien, kunne passende som et længere essay have introduceret læseren, så hun uden vanskeligheder kunne nyde og bedømme ræsonnementerne omkring *Bioetisk Forskningsgruppe*. Her savner man simpelthen en respektløs kulturjournalist, der ikke nødvendigvis skal have ”det hele” med – spredt ud over siderne.

Men for den modige og erfarne læser, der vil bruge et par dage på sagen, er bogen i høj grad anbefalelsesværdig.